

HÖGSKOLAN
DALARNA

Examensarbete

Grundnivå 2

Studiehandledning på modersmål ur studiehandledares egna perspektiv

Författare: Jessica Abenius

Handledare: Sofia Lindén

Termin: Höstterminen 2017

Program: Ämneslärarprogrammet

Ämne/huvudområde: Svenska som andraspråk

Poäng: 15 hp

Högskolan Dalarna

791 88 Falun

Sweden

Sammanfattning

Sedan år 2011 ligger det i skolans uppdrag att ordna med studiehandledning på modersmål, en stödinsats som är tätt sammankopplad med modersmålsundervisning. I skolförordningen, som reglerar Sveriges alla skolformer, kan man läsa att elever som behöver studiehandledning på sitt modersmål ska få det (Skolförordningen, 5. kap, 4 §). Syftet med den här studien är att skapa förståelse om studiehandledning på modersmål utifrån studiehandledarnas egna perspektiv samt utifrån innehållet i styrdokument.

Studien baseras på halvstrukturerade intervjuer med tre informanter som arbetar som studiehandledare på modersmål på en gymnasieskola och på en granskning av styrdokument där studiehandledning på modersmål nämns. Resultatet visar att informanterna känner sig välbehövda och viktiga i sin yrkesroll. De vittnar om att nyanlända elever behöver stöttning i sitt modersmål för att nå de utsatta målen i ett eller flera ämnen. Det framgår dock att samarbetet mellan studiehandlarna och ämneslärarna behöver bli bättre för att lektionerna ska kunna planeras och utföras på ett bra sätt. Även studiehandledarnas status på skolan behöver höjas, som det ser ut nu så arbetar de i det tysta med ansvar för ett stort antal elever.

Nyckelord: Studiehandledning, svenska som andraspråk, modersmål, stöttning, flerspråkighet

Innehåll

Sammanfattning	1
1. Inledning	4
1.1 Bakgrund.....	4
1.2 Syfte och frågeställningar.....	5
1.3 Studiens upplägg.....	5
1.4 Centrala begrepp	6
1.5 Styrdokument	6
1.5.1 Studiehundledning på modersmål – vad är det?.....	6
1.5.2 Tre modeller för studiehundledning	7
1.5.3 Studiehundledaren – vem är det enligt styrdokumentet?.....	7
2. Tidigare forskning	8
2.1 Elevernas tidigare kunskaper.....	8
2.2 Nyanlända och deras lärande	8
2.3 Nyttan med modersmål.....	9
2.4 Missuppfattningar gällande stöd i modersmålet	10
2.5 Interkulturellt förhållningssätt.....	10
3. Teoretisk utgångspunkt	11
3.1 Sociokulturellt perspektiv	11
3.1.1 Stöttning	11
4. Metod	12
4.1 Val av metod.....	12
4.2 Den kvalitativa forskningsintervjun	12
4.3 Urval av informanter.....	13
4.4 Informanternas bakgrund.....	13
4.5 Genomförande av intervjuerna.....	13
4.6 Analys och presentation av data	14
4.7 Validitet och reliabilitet	15
4.8 Forskningsetiska aspekter	15
5. Resultat	16
5.1 En dag på jobbet som studiehundledare på modersmål	16
5.2 Utbildning.....	17
5.3 Synen på sin roll som studiehundledare på modersmål	17

5.4 Hur planeras undervisningen?	18
5.5 Uppföljning	19
6. Diskussion	19
6.1 Resultatdiskussion.....	19
6.2 Metoddiskussion	22
6.3 Framtida forskning.....	22
Litteraturlista	23
Bilaga 1.....	25
Bilaga 2.....	26
Bilaga 3.....	27

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Idag har var femte elev i den svenska grundskolan ett annat modersmål än svenska. Det används dagligen över 100 olika språk av barn och ungdomar, födda utomlands, på våra skolor runt om i landet (Skolverket, 2015). Dessa elever kommer till Sverige med olika skolbakgrund och erfarenhet av utbildning. Vissa har kunnat gå i skola i sina hemländer medan andra inte har någon skolerfarenhet alls. Skolverket (2015) menar att flerspråkighet är en resurs för både den enskilda eleven och samhället, därför är det viktigt att skolan bejaktar och uppmuntrar språkutvecklingen i såväl det nya språket som modersmålet.

Grundskolans och gymnasieskolans läroplaner säger att skolan ska utgå ifrån elevens tidigare erfarenhet, bakgrund, språk och kunskap och på så sätt främja lärande och kunskapsutveckling (LGR 11). Samtidigt visar en rapport från Skolverket (2008) att flerspråkiga elever hamnar efter och inte uppnår de krav skolan ställer. Även senare statistik från Skolverket (2015) visar att elever som kommit till Sverige efter sju års ålder har svårare än våra svenska elever att nå behörighet till nationella program på gymnasiet.

Sedan år 2011 ligger det i skolans uppdrag att ordna med studiehundledning på modersmål. En stödinsats som är tätt sammankopplad med modersmålsundervisning. I skolförordningen, som reglerar Sveriges alla skolformer, kan man läsa att alla elever som behöver studiehundledning på sitt modersmål ska få det (Skolförordningen, 5. kap, 4 §). Motsvarande bestämmelse finns för våra äldre elever i gymnasieförordningen.

”9 § En elev ska få studiehundledning på sitt modersmål, om eleven behöver det.

Om det finns särskilda skäl, får en elev som har rätt till modersmålsundervisning och som före sin ankomst till Sverige har undervisats på ett annat språk än modersmålet ges studiehundledning på det språket i stället för modersmålet.” (Gymnasieförordningen 9. Kap, 9 §).

Professor Nihad Bunar (2015) menar att studiehundledning är det viktigaste verktyget vi har vid undervisning av nyanlända elever. Bunar påpekar att studiehundledning fungerar som en brygga mellan det eleven har med sig hit till Sverige och det nya som ska läras in.

Skolverket (2015) beskriver att följande framgångsfaktorer finns på de skolor som idag kommit långt i sin process med att organisera studiehundledning på modersmål:

- att den föregås av en bedömning av elevens språk- och ämneskunskaper,
- att insatserna anpassas efter elevens förutsättningar och behov,
- att skolan har kompetens om flerspråkighet,
- att studiehundledaren och elevens lärare samverkar, och
- att undervisningen ges växelvis på elevens modersmål och på svenska, för att eleven ska utveckla verktyg för sitt eget lärande.

Det finns också de som har en negativ syn på nyttan med att använda sitt modersmål i skolan, litteraturprofessorn Ebba Witt-Brattström är en av dem som uttalat sig. I ett inlägg i DN:s debatt (19/4

2006) kritiserar hon regeringen som hon menar intar en rasistisk syn när den satsar på mer modersmålsundervisning i stället för att förstärka svenskundervisningen. Witt-Brattström menar att det är skamligt att inte låta de invandrade ungdomarna lära sig svenska precis på samma sätt som våra svenska elever. Hon skriver att detta gör att de som kommer till Sverige inte lär sig svenska ordentligt och de kan då inte konkurrera om samma jobb. Tyvärr är inte Witt-Brattström ensam om att tycka såhär. Okunskapen är stor gällande modersmålets nytta och dess användning.

Jag arbetar själv som lärare på språkintröduktion och skolan jag arbetar på anställde nyligen flera studiehandledare. Mitt intresse för deras arbete startade när jag såg vilken skillnad de gör för elevernas kunskapsinläring och vilken nytta de gör även för mig som lärare. Därför är jag nyfiken på hur studiehandledare ser på sig själva och sin roll. Vet de hur viktiga de egentligen är? Vad står egentligen om studiehandledning i våra styrdokument? Jag ska med hjälp av befintlig forskning, styrdokument och egna intervjuer försöka ta reda på detta.

1.2 Syfte och frågeställningar

Mitt huvudsyfte med studien är att bidra med kunskap om studiehandledning på modersmål. Mitt mer specifika syfte är att undersöka hur några studiehandledare uppfattar sin pedagogiska roll som studiehandledare. Empirin i studien utgörs av intervjuer med verksamma studiehandledare på modersmål.

- Hur bedrivs studiehandledning på modersmål av studiehandledarna?
- Hur ser studiehandledarna på sin yrkesroll?

1.3 Studiens upplägg

Studien inleds med en bakgrund till ämnet, där syfte och frågeställningar tas upp. Sedan följer en genomgång av tidigare forskning. Under tidigare forskning tar jag upp sådant som jag bedömer relevant när studiehandledning på modersmål diskuteras. Därefter presenterar jag den teoretiska utgångspunkten som följs av metod och studiens resultat. Avslutningsvis diskuterar jag studiens resultat i relation till syfte och frågeställningar.

1.4 Centrala begrepp

Studiehandledning på modersmål: ”En elev som inte klarar att följa undervisningen har rätt att få stöd i form av studiehandledning på sitt modersmål om han eller hon riskerar att inte nå de kunskapskrav som minst ska uppnås i ett eller flera ämnen” (Skolverket, 2015, s. 12).

Modersmålsundervisning: ”Alla elever som har ett annat förstaspråk än svenska har rätt till modersmålsundervisning. Modersmålsundervisningen i grundskolan och gymnasieskolan utgör ett eget ämne och det finns skrivna kursplaner och betygskriterier för ämnet” (Skolverket, 2002, s. 86). I skollagen 10 kap. 7 § regleras vilka som är berättigade till modersmålsundervisning: ”En elev som har en vårdnadshavare med ett annat modersmål än svenska ska erbjudas modersmålsundervisning i detta språk om

1. språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet, och
2. eleven har grundläggande kunskaper i språket. Modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk ska erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet”.

1.5 Styrdokument

Nedan följer en beskrivning av studiehandledning på modersmål enligt våra styrdokument.

1.5.1 Studiehandledning på modersmål – vad är det?

En elev som inte förmår att följa undervisningen på svenska har rätt till studiehandledning på sitt modersmål om han eller hon inte klarar av att uppnå de utsatta i målen i ett eller fler ämnen. Detta är något som regleras i skol- respektive gymnasieförordningen. Skolverket (2015) beskriver att studiehandledning kan ges i form av särskilt stöd för eleven eller i extra anpassningar under lektionstid.

Studiehandledning på modersmålet kan sättas in under kortare eller längre perioder för en elev. Skolverket (2015) menar att det beror på vilka förkunskaper eleven har och hur kunskapsutvecklingen ser ut, ämnets komplexitet har också betydelse. Det påpekas även i rapporten från Skolverket att det är viktigt att studiehandledningen följs upp och utreds för att nå bästa möjliga resultat.

I studiehandledning på modersmål sker arbetet mellan studiehandledaren och den berörda eleven växelvis på svenska och modersmålet, vilket Skolverket (2015) menar utvecklar både elevens kunskaper i ämnet och svenska språket. Ju längre in i språkprocessen eleven kommit desto mer övergår studiehandledningen till svenska.

1.5.2 Tre modeller för studiehandledning

Skolverket (2015) föreslår tre olika arbetssätt för studiehandledning på modersmålet. Dessa är studiehandledning före lektionen, studiehandledning under lektionen och studiehandledning efter lektionen.

I studiehandledning före lektionen hjälper studiehandledaren eleven att få en överblick och en förförståelse för det ämne och kurs som eleven ska läsa. Eleven får hjälp med centrala begrepp och en sammanfattning på kursens innehåll. Här gäller det att det finns ett bra samarbete mellan studiehandledaren och ämnesläraren (Skolverket, 2015).

Studiehandledning under lektionstid betyder att eleven får hjälp och stöttning av studiehandledaren under ämnesundervisningen. Studiehandledaren kan direkt under lektionen förklara och skapa förståelse för ord och begrepp som ämnesläraren tar upp. Att få studiehandledning under lektionstid ger studiehandledaren möjlighet att fånga upp elevernas behov direkt menar Skolverket (2015).

Skolverket (2015) beskriver att studiehandledning efter lektionen innebär att eleven kan repetera och fördjupa sig i sådant som läraren har undervisat om i ett ämne. Här är studiehandledaren medveten om de kunskapskrav som ställs för att eleven ska bli godkänd och stöttar sin elev till att dessa ska uppnås. Ämnesläraren och studiehandledaren behöver samarbeta och gå igenom vad som är viktigt och vad eleven behöver extra stöd med.

Skolverket (2015) påpekar att studiehandledning efter lektionen passar de elever som kommit längre i sin språkutveckling av sitt andraspråk.

1.5.3 Studiehandledaren – vem är det enligt styrdokumentet?

Studiehandledaren är den som ger handledning i de ämnen som inte är modersmål. Skolverket (2015) skriver att modersmålläraren och studiehandledaren ofta blandas ihop. Skillnaden mellan dessa personer är att modersmålläraren undervisar sina elever med utgångspunkt i kurs- och ämnesplaner för modersmål medan studiehandledaren utgår från alla olika ämnens kurs- och ämnesplaner och handleder eleverna med stöd av ämnesläraren.

En studiehandledare behöver, enligt Skolverket (2015), ha en medvetenhet om språkliga skillnader och likheter i modersmålet och det svenska språket. Det är också viktigt att en studiehandledare känner till de kulturella faktorerna som kan påverka en elev i olika ämnesstudier samt kan känna av i vilken utsträckning modersmålet behöver användas för bästa möjliga resultat för eleven.

Rektor är den som avgör vem som är lämplig att arbeta som studiehandledare då det inte finns några kompetenskrav ställda i styrdokumentet. Nedan följer några faktorer som Skolverket (2015) menar är bra om studiehandledaren besitter:

- Det är viktigt att studiehandledaren kan tala det modersmål som eleven får studiehandledning på.

- Det är också bra om studiehandledaren känner till det skolsystem som eleven tidigare gått i. Detta för att kunna jämföra med den svenska ämnesundervisningen och kunna förklara för eleven på bästa sätt.
- Studiehandledaren bör ha en utvecklad språklig medvetenhet. Han eller hon behöver kunna växla mellan svenska och modersmål för att kunna förklara centrala ord och begrepp.
- Att vara pedagogiskt kunnig är en viktig del i en studiehandledares kompetens.
- Studiehandledaren bör känna till det svenska skolsystemet. Han eller hon behöver också vara insatt i läroplan, kurs- och ämnesplan för de ämnen han eller hon deltar i.
- Studiehandledaren behöver veta vilka mål eleven arbetar mot.
- Det är viktigt att studiehandledaren är ämneskunnig. Detta för att han eller hon deltar i flera olika ämnen.

2. Tidigare forskning

Nedan redogör jag för forskning där studiehandledning på modersmål lyfts fram.

2.1 Elevernas tidigare kunskaper

Jim Cummins (2000) menar att det är viktigt att ta hänsyn till de tidigare kunskaperna eleverna har. Cummins skriver att inläringen av ny kunskap går enklare och blir mer effektiv om man som lärare utgår från de kunskaper som eleverna har med sig och undervisningen bör läggas på en kognitivt engagerande nivå för att nå bästa resultat. Han anser att inläringen sker i ett möte där läraren respekterar elevernas språk och kultur och där läraren visar uppskattning för elevernas tidigare kunskaper. Målet är att de tvåspråkiga elevernas självkänsla växer genom att de känner meningsfullhet i det de gör och att deras tidigare kunskaper tas på allvar.

Pauline Gibbons (2013) beskriver hur man praktiskt arbetar med elevernas tidigare erfarenheter och hur man kan ta tillvara på deras tidigare kunskaper. Hon talar om vikten av stöttning i klassrummet. Målet med denna stöttning är att ge eleverna tillfällig hjälp med uppgiften för att de så småningom ska klara av att genomföra uppgiften på egen hand. På så sätt når eleverna ny förståelse och nya kunskaper.

Även Ofelia Garcia (2009) menar att elevernas tidigare språk har betydelse för inläringen av ett nytt språk. Garcia menar att för att utveckla både ett nytt språk och sin identitet måste andraspråkseleverna få förstärka med sitt starkaste språk.

2.2 Nyanlända och deras lärande

Nihad Bunar (2015) skriver att det inte finns någon lagstiftning kring hur nyanlända barn och ungdomar ska tas emot när de kommer till Sverige. Det är nämligen upp till varje kommun hur man arbetar med nyanlända, men det finns två huvudsakliga modeller för mottagandet. Det ena sättet är förberedelseklass och det andra är direktintegrering. Fördelar och nackdelar finns med båda menar

Bunar. Han understryker dock att det finns vissa faktorer som spelar stor roll för att nyanlända elever ska få en bra start och dessa är: kartläggning av elevernas tidigare kunskaper och skolgång, studiehandledning på modersmål, modersmålsundervisning och socialt stöd.

Bunar (2015) påpekar att nyanlända är en heterogen grupp och det är viktigt att kommunerna och skolorna tänker på elevens bästa och inte på vad som är enklast för skolan. Han menar att det är elevens individuella förutsättningar som ska göras till utgångspunkt för åtgärder som syftar till pedagogisk och social inkludering.

I sin forskningsrapport från 2010 redogör Bunar för hur mottagningen av nyanlända ser ut inte bara i Sverige utan även internationellt. Enligt Bunar diskuteras det även i andra länder om för- och nackdelar med förberedelseklass eller direktintegrering. Studiehandledning på modersmål lyfts internationellt, liksom i Sverige, fram som en framgångsfaktor för att få de nyanlända eleverna att lyckas i skolan.

Inger Bergendoff (2014) skriver att en av de viktigaste förutsättningarna för att en nyanländ elevs skolgång ska bli lyckad är att alla lärare har kunskap om vad andraspråksinläring innebär i det egna ämnet. Hon menar också att modersmålet har en viktig roll för nyanlända elever och för att deras start i svenska skolan ska bli bra. Bergendoff skriver att det är bara genom modersmålet vi kan få veta vad eleven tänker, upplever, förstår och drömmer om. Därför blir studiehandledning på modersmålet ett betydelsefullt verktyg direkt vid skolintroduktionen för att hjälpa den nyanlända eleven att överföra och tillvara den kunskap och de erfarenheter eleven har med sig från hemlandet. Bergendoff understryker att ju äldre den nyanlända eleven är desto viktigare blir studiehandledning på modersmål för det fortsatta lärandet. Att få studiehandledning på sitt modersmål i ett ämne, som den nyanlända eleven redan har kunskaper i sedan tidigare skolgång, innebär att eleven lättare tar till sig de svenska begreppen, menar Bergendoff (2014).

2.3 Nyttan med modersmål

Pauline Gibbons (2013) och Jim Cummins (2000) skriver om andraspråksinläringen och menar att ett starkt modersmål är viktigt för nyanlända elevers lärande.

En anledning till att det är viktigt för flerspråkiga elever att få använda och utveckla sitt modersmål i skolan är att de behöver bli sedda för vilka de är. Det är viktigt för identiteten och självbilden att skolan och samhället visar att deras dubbla språk- och kulturbakgrund accepteras, menar Tore Otterup (2014).

Ytterligare en anledning som Otterup (2014) lyfter fram med vikten av modersmål är att kunskapsutvecklingen sker bäst på elevens starkaste språk. Majoritetsspråket talas av de flesta elever men för de elever som talar annat modersmål innebär det att all inhämtning av kunskap sker på ett språk som eleverna inte behärskar. Därför påpekar Otterup att studiehandledning på modersmål bör ordnas av skolorna, det både effektiviserar och underlättar de nyanlända elevernas kunskapsinläring i ämnesundervisningen. Att få studiehandledning på modersmålet innebär också att eleverna kan följa undervisningen på en åldersadekvat och förväntad kognitiv nivå.

Gunilla Ladberg (2007), fil dr i pedagogik och författare, skriver att det är till fördel både för målspråket och modersmålet om eleven får möjlighet och tillgång till att använda sitt modersmål i skolan. Även Skolverkets rapport *Fler språk - fler möjligheter* från 2002 visar att det går lättare att lära sig ett nytt språk om man samtidigt får en bra grund i sitt modersmål.

I Anne Reath Warrens studie (2017) som handlar om attityder och förhållningssätt till modersmålets användning kan man utläsa att utveckling av en flerspråkig litteracitet skapas när det finns tillgång till modersmål och studiehandledning på modersmål i skolan. Hon menar också att då eleverna tillåts använda och även få stöd i användning av alla sina språkliga resurser finns det bättre förutsättningar för utvecklingen av flerspråkiga litteraciteter.

Även Åsa Wedin (2017), lektor i svenska som andraspråk, understryker vikten av att få ett starkt stöd av sitt modersmål när man lär sig ett nytt språk. Wedin menar att tillsammans med att få undervisning i svenska som andraspråk så är stöttning av modersmålet den absolut viktigaste faktorn för att en andraspråkselev ska lyckas i den svenska skolan. Hon poängterar även att det är oerhört viktigt att ämnesundervisningen sker på det språk eleverna förstår för att de ska kunna utveckla ett det ämnesspråk de behöver för senare skolor.

2.4 Missuppfattningar gällande stöd i modersmålet

En vanlig missuppfattning vad gäller att lära sig ett nytt språk är att modersmålet behöver gömmas undan för att skapa mer plats åt det nya. Niclas Abrahamsson (2009) påstår att det grundar sig i den behavioristiska synen på inlärning, vilket innebär att man upprepar ett beteende till man kan det. Forskning visar att det är precis tvärtom. Gunilla Ladberg (2003) skriver att om man i skolan vill att barnet endast håller sig till det nya språket så försvårar man barnets lärandeprocess. Även Kenneth Hyltenstam (2007) skriver att ju bättre utvecklat modersmålet är desto enklare blir det för eleven att utveckla ett andraspråk. Detta beror på att man redan har ord på företeelser och innehar en metakognitiv kunskap om språkets funktion. Man kan därför överföra det nya språkets benämning på en företeelse och sätta det nya språkets etikett därpå.

Cerú (1993) menar att vi måste arbeta bort missuppfattningen att invandrarungdomars bristande framgång i andraspråket har att göra med att de får stöd och undervisning i sitt förstaspråk. Hon påpekar istället att det skulle stimulera inlärningen av andraspråket om de ungdomarna kunde få mer stöd och hjälp av sitt modersmål.

Även Kästen & Oterrup (2014) kritiserar att modersmålsinlärning skulle hindra eller fördröja inlärningen av svenska. De påpekar att det är betydelsefullt om eleven får tillgång till både sitt modersmål och svenskan under lektionstid. Detta för att eleverna ska få en grundlig språkutveckling och uppnå målen.

2.5 Interkulturellt förhållningssätt

För att arbeta på en skola med elever som har utländsk bakgrund gäller det att lärarnas arbete präglas av ett interkulturellt förhållningssätt skriver Laid Boukaz och Rehan Taha (2014). Det betyder att lärarnas arbete bör genomsyras av nyfikenhet och intresse för olika kulturer och identiteter. Boukaz och Taha menar att ett interkulturellt förhållningssätt innebär att lärarna bemöter sina elever helt fördomsfritt och ser dem för vilka de är på ett positivt och stöttande sätt. Flerspråkighet ses som en kompetens, en rikedom, menar Boukaz och Taha.

Jonas Stier (2009) menar att ett interkulturellt förhållningssätt utmärks av en ömsesidig förståelse, ett gränsöverskridande samspel och fokus ligger på hur kulturer samverkar och framförallt berikar varandra.

Även författaren Hans Lorentz (2009) poängterar vikten av att lärare måste visa medmänsklighet, empati och solidaritet för att elever med utländsk bakgrund ska må bra och känna sig betydelsefulla.

3. Teoretisk utgångspunkt

Under detta avsnitt presenterar jag den teoretiska utgångspunkt som studien bygger på. Den sociokulturella teorin kommer att presenteras med utgångspunkt i stöttning samt den proximala utvecklingszonen. Jag vill med min studie synliggöra och skapa förståelse för studiehandledningens roll i att stötta elevernas språk och kunskapsutveckling genom att ge dem den hjälp de behöver i olika skolämnen för att kunna uppnå målen.

3.1 Sociokulturellt perspektiv

Den sociokulturella teorin grundar sig på den ryske psykologen Lev Vygotskys (2001) forskning. Författaren och professorn, Pauline Gibbons (2013), skriver att inom den sociokulturella teorin ser man människans utveckling som ett socialt fenomen, inte en individualistisk. Framstegen i språkutvecklingen ligger således i samspelet mellan andra personer i olika sociala sammanhang med direkt påverkan av den interaktion man deltar i. Roger Säljö (2000) förklarar att lärande utvecklas i samverkan med andra och med hjälp av olika medierande redskap. Även Otterup (2014) poängterar att språkinläring sker mellan individer i ett socialt samspel och då bygger lärandet på stöttning och samarbete. Jag utgår i min studie från att det sociala samspelet mellan elever, ämneslärare och studiehandledare leder till utveckling för elevernas ämnesspecifika språk och ämneskunskaper.

Inom det sociokulturella perspektivet ser man hela eleven och arbetar på så vis interkulturellt. Läraren synliggör den språkliga mångfalden och elevernas etnicitet. Lärarens förhållningssätt till sina elever är oerhört viktigt skriver Jim Cummins (2000) som en del i den sociokulturella teorin. Det betyder att läraren då har ett stort ansvar för elevens kultur och språkliga bakgrund bekräftas. Genom att låta eleverna använda även sitt modersmål i klassrummet, kan man som lärare på ett enkelt sätt undvika den frustration som kan uppstå när eleverna inte förstår och kan uttrycka sig på det nya språket.

3.1.1 Stöttning

Begreppet stöttning har utvecklats ur det sociokulturella perspektivet. Att stötta elever i klassrummet innebär att man ger eleverna ett tillfälligt stöd när de behöver det (Gibbons, 2013). Vygotskys (2001) tankar om avståndet mellan det en elev kan göra utan hjälp och det eleven kan göra tillsammans med en mer kunnig person, kallar Vygotskij för den proximala utvecklingszonen. Med det menar han att eleven blir säkrare och säkrare med tiden och till slut klarar sig helt självt. Begreppet stöttning kan beskrivas med hjälp av en byggnadsställning (Johansson & Sandell Ring, 2010). Eleverna lär sig nya

mönster och får stöttning för att förstå och lära in. När de behärskar dessa nya mönster, tas stöttnen bort och de klarar sig själva.

Johansson & Sandell Ring (2010) beskriver att stöttning sker via explicit undervisning, detta ska hjälpa eleverna till att nå ett effektivt vardagspråk och även det ämnesspråk som de så väl behöver i skolan. För de nyanlända är studiehandledning på modersmålet är en form av stöttning. De får stöttning via modersmålet tills de behärskar målspråket så pass väl att de klarar sig själva för att nå skolans kunskapsmål.

4. Metod

I följande avsnitt redogör jag för vilken datainsamlingsmetod som använts i undersökningen. Det inleds med en beskrivning av val av metod. Därefter presenteras genomförande av studien med beskrivning av tekniken som användes i undersökningen. Senare tas forskningsetiska aspekter upp.

4.1 Val av metod

Mitt val av metod är relaterat till uppsatsens syfte och frågeställningar och jag har därför valt att göra en kvalitativ undersökning. Intervjuerna gjordes med tre studiehandledare som är anställda på en gymnasieskola med 650 elever varav ungefär 100 elever har ett annat modersmål än svenska. Dessa intervjuer var individuella och de spelades in. Intervjufrågorna var få men förutbestämda, så att det fanns möjlighet för informanterna att lyfta och beskriva andra saker som de ansåg vara viktiga för mig att veta.

Syftet till att jag valde att använda mig av intervjuer som underlag för min studie var att jag ville ha ett yrkesmässigt samtal med informanterna. Jag ville få en beskrivning och förstå informanternas dagliga arbete som studiehandledare på modersmål.

4.2 Den kvalitativa forskningsintervjun

Valet att använda den kvalitativa forskningsintervjun som metod för min undersökning motiveras av att kunskap produceras i ett socialt samspel mellan intervjuare och intervjuperson (Kvale & Brinkmann, 2014). Kvale och Brinkmann (2014) menar att syftet med den kvalitativa forskningsintervjun är att förstå ämnen från den levda vardagsvärlden ur den intervjuades eget perspektiv. Med anledning av att jag vill få ta del av informanternas upplevelser och beskrivningar av deras vardagliga arbete som studiehandledare på modersmål så var valet självklart.

Mina intervjuer var halvstrukturerade vilket betyder att de utfördes med en viss teknik och hade ett syfte. Kvale och Brinkmann (2014) menar att intervjuerna kan ses som ett vanligt vardagsrumssamtal men jag som intervjuare har en tanke och styr samtalet. Genom att använda mig av en halvstrukturerad intervju så hade jag möjlighet att ändra på frågornas form och följd.

4.3 Urval av informanter

Jag studerar på ämneslärarutbildningen och hade tidigt bestämt mig för att jag ville utföra min studie på en gymnasieskola, då det kändes mest intressant för mig. Den kommun jag önskade att utföra studien i har endast en gymnasieskola, så valet blev enkelt. Jag kontaktade skolans rektor och hon bad mig att komma på besök för att gå igenom och förklara min tanke med studien. Rektor tyckte det lät spännande och jag gick vidare med förfrågningar till studiehandledarna som i sin tur tackade ja.

Undersökningen omfattas av tre studiehandledare på modersmål, tre kvinnor. De arbetar alla tre med elever i åldrarna 16-19 år. Studiehandledarnas namn i studien är påhittade.

4.4 Informanternas bakgrund

Anna: är 46 år och kommer ursprungligen från Eritrea, men är uppvuxen i Sudan. Hon anser därför att hennes modersmål är arabiska, men hon behärskar också tigrinja. Hon har ingen tidigare arbetslivserfarenhet utan detta är hennes första arbete utanför hemmet. Annas tjänst som studiehandledare på modersmål är 80%. Hon har ingen utbildning.

Lisa: kommer från Sudan och är 48 år gammal. Hennes modersmål är arabiska. Lisa har arbetat som sekreterare i sitt hemland och har diplom i lager- och lönehantering. Hon har ingen svensk utbildning. Lisas tjänst som studiehandledare på modersmål är 80%.

Maria: är 42 år och är född i Afghanistan men flyttade till Iran när hon var ett år gammal. Hennes modersmål är dari. Maria har en två-årig utbildning med sig från Iran, den skulle ha gett henne möjlighet att jobba som konsulent på FN. Hon har ingen svensk utbildning. Även hon är anställd på 80%.

4.5 Genomförande av intervjuerna

Intervjuerna genomfördes på en skola och vi valde att sätta oss i ett av bibliotekets grupprum och jag hade tagit med kaffe och kaka för att skapa en trevlig samtalsstund. Detta uppskattades av informanterna.

Intervjuerna spelades in med en diktafon och jag valde att inte anteckna under intervjuerna, detta för att kunna vara helt koncentrerad på samtalet. För att kunna redovisa intervjuresultaten transkriberades intervjuerna. Därefter valdes de delar av intervjuerna bort som inte hade direkt koppling till studiens syfte (Kvale & Brinkmann, 2014).

Intervjuerna inleddes med vad Kvale och Brinkmann (2014) kallar en orientering. Jag berättade kort om syftet med intervjun och min uppsats, visade diktafonen och svarade på frågor om informanten hade några sådana. För att få information om informanternas bakgrund började jag sedan min intervju med bakgrundsfrågor. Där efter följde cirka en halvtimmes lång intervju.

Under intervjuerna användes olika typer av frågor: inledande frågor för att lägga grunden till ett samtal, uppföljningsfrågor ställdes för att locka intervjupersonen till att fortsätta sin beskrivning, även så kallade sonderande frågor som t.ex. ”Kan du berätta något mer om det?”; specificerande frågor som också användes med uppföljningssyfte och fungerade för att få intervjupersonen att tydliggöra det som diskuterats tidigare (Kvale & Brinkmann, 2014).

Datansamlingen genom intervjuer pågick under december 2017. I förväg fick informanterna ett informationsbrev gällande studien och bekräftade sedan via en medgivandeblankett att de ville vara med.

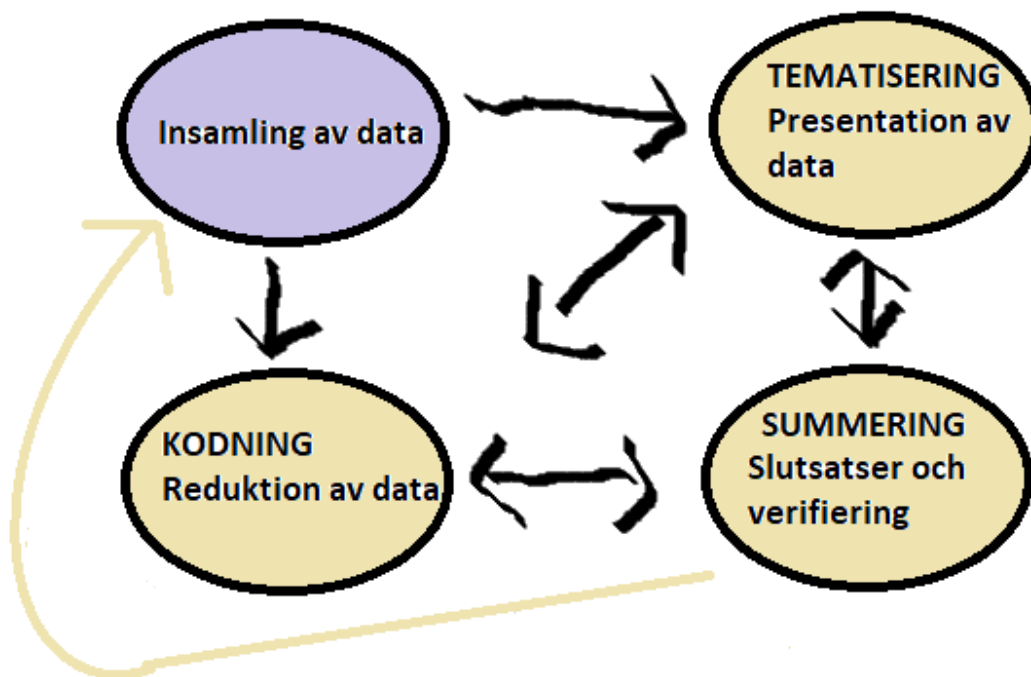
4.6 Analys och presentation av data

Mina intervjuer utfördes på en och samma dag och när de var gjorda började jag direkt att transkribera ljudfilerna. Detta för att jag skulle ha samtalet färskt i minnet. Jag valde att utföra en bastranskription som enligt Catrin Norrby (2014) innebär att jag inte transkriberar pauser och uttal. Pauser och uttal är inget som tillför min studie och därför utelämnade jag dem.

När transkriptionen var klar, kodades texterna. Jag läste igenom utskrifterna flera gånger och kodade sedan de relevanta avsnitten. Detta underlättade för mig när jag sedan skulle få en överblick över mitt material. Kvale och Brinkmann (2014) menar att det är ett vanligt sätt att arbeta på för att strukturera och identifiera textmaterial. Kodningen gjordes med hänsyn till flera teman som hade definierats i förväg.

En analys av intervjun gjordes i fem steg där jag började med att läsa hela intervjun för att få en känsla av helheten. Därefter fastställdes meningarnas naturliga delar precis som de formulerats av intervjupersonerna. Sedan utformades de tema som dominerats under intervjuerna. I steg fyra ställdes frågor till meningsenheterna utifrån undersökningens specifika syfte. Sista steget var att knyta hela intervjuens huvudtema i ett beskrivande uttalande.

I figur 1 (Baserad på Miles & Huberman, 1984 i Lindgren, 2014:36) beskrivs den kvalitativa analysprocessen som jag arbetade efter i studien. Som figuren visar är datansamling en förutsättning för undersökningen, i detta fall intervjuer. Att koda och sätta tema bidrog till ordning i data och jag kunde dra några slutsatser. Kodningen gjorde det möjligt för mig att reducera text som kändes överflödigt och kvar blev de viktiga delarna. Genom tematisering så kunde tema och innehåll kopplas till varandra via koder (Lindgren, 2014). Som tema uppkom bland annat hur dag på jobbet ser ut för studiehandledarna, utbildning, planering av en dag och uppföljningsarbete.

Figur 1: Baserat på *Den kvalitativa analysprocessen* ur Lindgren, 2014, s.36

4.7 Validitet och reliabilitet

Två viktiga kriterier när man bedömer en vetenskaplig text är validitet och reliabilitet. Reliabilitet innebär att läsaren ska ges möjlighet att skapa sig en egen uppfattning gällande undersökningsmetodens tillförlitlighet. Termen validitet syftar på materialet som används och hur det bearbetas (Stukát, 2011). En låg reliabilitet skapar en låg validitet. Dock behöver en hög reliabilitet inte medföra en hög validitet.

För att nå en så hög validitet som möjligt så har frågorna till informanterna bearbetats och diskuteras med mina kollegor och min handledare. En förstaintervju gjordes för att garantera att frågorna till informanterna var tydliga.

4.8 Forskningsetiska aspekter

I studien togs hänsyn till de forskningsetiska principerna i vetenskapsrådets riktlinjer (HSFR, 2002). Informanterna informerades skriftligt enligt informationskravet om studiens syfte och deras roll i den. De informerades även om att deltagandet var frivilligt och att de hade rätt att avbryta sin medverkan när de ville. Enligt samtyckeskravet fick jag informanternas tillstånd genom en blankett för medgivande. Konfidentialitetskravet garanterades genom att informanterna informerades om att tystnadsplikt råder beträffande aidentifiering av personliga samt känsliga uppgifter. Det togs också hänsyn till nyttjandekravet som innebär att alla uppgifter om enskilda, insamlade för forskningssyfte inte får användas eller utlånas för kommersiellt bruk eller andra icke-vetenskapliga syften (ibid.).

5. Resultat

I detta avsnitt presenteras den insamlade datan. Materialet beskrivs med fokus på intervjufrågorna. Avsnittet är indelat i underrubriker för att läsaren enklare ska kunna utläsa resultatet i min analys.

5.1 En dag på jobbet som studiehandledare på modersmål

Studiehandledarna arbetar med nyanlända elever från olika delar av världen och stöttar dem i arabiska, tigrinja och dari. De berättar att de är tillsvidareanställda på 80%, vilket innebär att de finns på skolan alla dagar i veckan men det ligger inte i deras tjänst att närvara på arbetsplatsträffar eller andra obligatoriska möten för lärare och rektorer.

Av de intervjuade studiehandledarna så beskriver alla att de har fullt upp på dagarna. De ansvarar för ungefär 15 elever var och det handlar om studiehandledning före, under och efter lektionstid. Lektionstillfällena är många och den studiehandledare som heter Anna beskriver att det är svårt att få till en rast eftersom elevernas lektioner går om varandra och några fasta scheman finns inte för studiehandledarna själva. Studiehandledarna finns med på samtliga lektioner där det finns elever som behöver stöttning av sitt modersmål. De berättar att det kan det blir rörigt, speciellt när det är flera elever med olika modersmål i ett och samma klassrum som behöver hjälp. Studiehandledare Lisa säger ”Vi gör alltid så gott vi kan och tänker på eleverna först, ibland är de många som behöver hjälp och då brukar det fungera bäst om man tar med en liten grupp ut ur klassrummet och arbetar i ett annat rum. Det blir lugnast så”.

Samtliga studiehandledare berättar att det finns många elever som behöver hjälp, inte bara med stöttning i modersmålet under lektionstid, utan de ställer frågor om Sverige och hur det fungerar här. Informanterna är oeniga om hur de ska hantera detta. De vet att de är anställda för att studiehandleda eleverna men Lisa kan ändå inte låta bli att prata med eleverna om de vill diskutera annat. Hon säger ”Jag vet att det inte alls är lätt att komma till ett helt nytt land. Det finns så mycket nytt och många har även många hemska minnen med sig. Eleverna har tankar såklart. Jag hjälper dem med det jag kan”. Studiehandledare Maria och Anna menar att det är enklast om de låter bli att engagera sig i elevernas privata liv. Alla tre vittnar dock om att de hjälper till med samtal och blanketter när eleverna önskar det. De menar att dessa elever har så mycket annat att tänka på än bara skolan.

Informanterna berättar att det är svårt att hjälpa alla elever på ett bra sätt. Maria säger att ungdomarna som behöver stöd i sitt modersmål behöver egentligen stötta på olika vis. Hon menar att så är det även för svenska barn och ungdomar. En del elever, enligt Maria, vill bara ha hjälp med vissa ord och arbeta så mycket de kan själva. Medan andra vill ha stöttning hela tiden och hon säger att det inte beror på hur starka de är på svenska utan hon anser att det beror på att eleverna är olika och behöver hjälp på olika sätt. Lisa påpekar att alla studiehandledare har blivit tillsagda av rektorn att inte bara översätta texterna åt eleverna. Rektorn menar, berättar Lisa, att studiehandledarna måste vägleda och stötta eleverna så att de verkligen förstår innehållet i texterna. ”De måste arbeta med texterna själva så att de förstår innehållet. Vi ska givetvis finnas där för att stötta och hjälpa till, men inte bara för att översätta texten och sedan gå vidare. För då har de ju egentligen inte lärt sig mycket alls”. Lisa kan tycka det är svårt att hitta en bra balansgång mellan att kräva av eleverna att de kan försöka själva till att faktiskt hjälpa till.

Samtliga informanter påpekar att de olika ämneslärarna förväntar sig olika saker av studiehandledarna. Vissa lärare vill ha med studiehandledarna hela tiden, andra bara en stund. I vissa fall längst fram vid tavlan och andra gånger längst bak i klassrummet. Anna säger: ”Det brukar ge med sig efter några lektioner. Lärarna vill något, eleverna något annat och i vissa fall har ju även jag som studiehandledare en tanke på en bra lösning”.

De beskriver att det svåraste är när de inte vet något i förväg om vad de ska göra på lektionerna. Studiehandledarna menar att det skulle underlätta om de fick en lektionsplanering. Många gånger så får de bara veta precis innan lektionen vad de ska göra och det tycker de är svårt. Då vet de inte hur de ska förbereda sig.

5.2 Utbildning

Informanterna beskriver att de alla gick på sfi när de kom till Sverige. Det uppskattade de men tyckte och tycker fortfarande att det är svårt att lära sig ett nytt språk. De menar att det är så mycket mer att lära sig än bara språket. Kulturen är annorlunda.

De saknar dock någon mer utbildning än sfi från Sverige. Lisa och Maria har utbildning från sina hemländer, men de tror inte att den har hjälpt dem att få jobb som studiehandledare på modersmål här i Sverige. Istället berättar de att de alla tre blev utsända på praktikplatser via arbetsförmedlingen och det tror de har bidragit till att de har fått arbete. Maria säger: ”Jag fick praktikplats på en högstadieskola där jag skulle hjälpa modersmålläraren och det är jag jätteglad för idag. Då kunde jag visa att jag också är bra med ungdomar och på svenska”.

Maria och Lisa önskar att de kunde få utbildningskompetens via skolan de arbetar på. Informanterna berättar att de inte har någon utbildning i studiehandledning i modersmål och de menar att det många gånger skulle underlätta. De menar att det skulle vara värdefullt för att kunna stötta eleverna på bästa sätt, de beskriver att det är så enkelt att bara översätta språket rakt av. Anna säger: ”I våra och elevernas hemländer lärde vi in kunskapen oftast genom att rabbla. Här i Sverige gör ni på ett mycket bättre sätt och det skulle jag behöva mer kunskap om. Ni lär barnen för livet, inte bara för en stund. Det är ett mycket bättre sätt”. Två av de tre studiehandledarna menar alltså att de önskar mer kompetens i både det svenska språket och i pedagogik.

5.3 Synen på sin roll som studiehandledare på modersmål

Alla de tillfrågade studiehandledarna tycker mycket om sitt jobb och känner sig uppskattade för sitt arbete av både lärare och elever. Anna säger att hon älskar att arbeta med ungdomar och se deras framsteg både i det svenska språket men också i det nya livet här i Sverige.

Maria påpekar att hon ibland skulle vilja vara med på viktiga möten som lärare och rektor har. Hon menar att studiehandledarna besitter information som kan vara bra för dem att ha. ”Vi glöms bort ibland. Jag tror det vore bra om vi blev mer delaktiga i diskussioner. Kanske är det upp till oss också, men det är svårt att ta plats”.

Samtliga studiehandledare känner sig betydelsefulla och menar att de vet att de utför ett viktigt jobb. Maria påpekar att hon hade uppskattat att få ha en studiehandledare som hjälp och stöttning när hon kom till Sverige. Hon berättar att det hade underlättat mycket.

Informanterna är eniga om att det är viktigt för eleverna att få resonera och interagera på sitt modersmål. De berättar att de suttit i diskussion med rektorn och då förstått att de ska låta elevernas språkliga bakgrund bekräftas. Anna säger: ”Rektorn sa till oss att det är viktigt att vi ser alla våra elever som vi hjälper och det betyder att vi även ska se deras kulturella bakgrund och det försöker vi verkligen göra. Det känns inte alltid som att lärarna hinner med det eller ibland känns det tom som att de inte vill det.” Studiehandledarna menar att de spelar en viktig roll för att se och bekräfta hela eleven, även deras bakgrund.

5.4 Hur planeras undervisningen?

Alla de intervjuade studiehandledarna vittnar om att någon planering tillsammans med ämneslärarna finns inte. Studiehandledarna berättar att lärarna planerar sin undervisning och sedan talar de om vad som ska göras precis innan lektionen. Maria säger: ”vi pratar ofta om att vi skulle vilja sitta med och planera så vi vet vad som ska göras på lektionstid och vad tanken är med ett visst arbetsområde. Det är ganska svårt att göra det bästa för eleverna när man inte i förväg vet vad som gäller.”

Informanterna berättar dock att de försöker hjälpas åt. De har sina skrivbord bredvid varandra i arbetsrummet och där brukar de diskutera och planera det de kan. De säger att det svåraste är när ett nytt arbetsområde ska inledas, då har de oftast inte fått någon information alls. Anna menar att: ”ibland skulle jag vilja veta vad som ska göras bara för att själv hinna läsa på. Jag är inte så duktig på biologi och för att det ska fungera så måste jag få förbereda mig. Den läraren är ganska bra och vet att jag vill veta arbetsområdet i alla fall.”

När studiehandledarna förbereder sig beskriver de att tiden är knapp, vilket gör att de oftast använder Google för att söka information. De har även tillgång till alla arbetsböcker eleverna har och de berättar att de ofta tar hem dem för att ”läsa på”. Ingen av informanterna menar att de förbereder lektioner på samma sätt som lärarna gör. Anna säger: ”Det är omöjligt för oss att hinna med att förbereda oss på det sättet. Vi har ju vare sig tid eller de uppgifter vi behöver till det. Det är synd för det vore så mycket bättre för eleverna. Oss med för den delen. Jag måste säga till att vi måste ändra vårt arbetssätt.”

När vi diskuterar styrdokumentet så ser de alla tre lika frågande ut och jag förstår att de inte vet vad styrdokumentet är. De bekräftar att min tanke stämmer när jag tar fram och visar läroplanen från 2011. Marias kommentar är: ”Nej, den har jag aldrig sett. Jag förstår ju att lärarna arbetar efter något men jag har aldrig sett vad det är för dokument. Står det något om studiehandledning på modersmål i den boken du har där?”

Samtliga studiehandledare berättar att rektor ofta kommer med stenciler som de behöver läsa och sätta sig in i. Det är ofta en aktuell artikel lärarna diskuterar men några styrdokument har de aldrig sett.

När jag ställer frågan om de vet vad som krävs för att eleverna ska nå de uppsatta målen i vissa ämnen så berättar de att de ofta sitter med när lärarna diskuterar detta men de är väldigt sällan delaktiga i diskussionen. Informanterna vittnar om att de inte vet vad som står i kunskapsmålen för respektive ämne. Att de borde veta och vara med i diskussionen förstår de eftersom de är minst lika ansvariga

som läraren att eleven når de mål som är uppsatta. ”Jag ska ta upp detta till diskussion. Jag måste bli bättre men även lärarna. Detta behöver jag veta. De måste låta mig bli mer delaktig”, säger Maria.

5.5 Uppföljning

Att arbeta med uppföljning för att ta reda på vad eleverna har lärt sig med hjälp av studiehandledning på modersmålet verkar inte vara något som studiehandledarna arbetar så mycket med alls. Det enda svar samtliga informanter kommer med är att dessa elever kontrolleras med samma typ av tester som resten av klassen. De betyder att har klassen prov på ett arbetsområde så har även de elever som har studiehandledning det. Skillnaden är att de kan få hjälp med översättning eller göra provet muntligt. Studiehandledarna själva säkerställer alltså inte sitt arbete alls utan de finns med och stöttar de elever som behöver det och sedan ansvarar läraren för själva uppföljningen. Maria berättar: ”tyvärr finns vi inte med och testar eleverna alls utan det gör läraren. Så ibland är jag riktigt nervös att jag har hjälpt eleven på helt fel sätt.”

Den uppföljning som finns är den mellan studiehandledarna själva. Där går de igenom vad som kunde gjorts bättre och vad de ska tänka på till nästa gång. Ibland finns även rektorn med vid sådana diskussioner. ”Vi har ju dock ingen schemalagd tid för detta så det får bli när vi har möjlighet. Vill rektorn vara med så får hon anpassa sig efter oss. Det är bra för då kanske hon förstår att även vi skulle behöva lite mer luft i vårt schema för att kunna planera och diskutera viktiga saker. Vi har ju ingen sådan tid i vårt schema alls”, säger Anna.

Samtliga informanter säger också att de skulle önska att de fick mer återkoppling av lärarna både på sitt eget arbete och på elevernas. De menar att för att kunna förbättra sig måste lärarna berätta vad som är bra och mindre bra.

6. Diskussion

Syftet med denna uppsats har varit att få en insikt i hur tre studiehandledare på modersmål bedriver sitt arbete och hur de ser på sin yrkesroll.

6.1 Resultatdiskussion

Rapporter från Skolverket (2008, 2015) visar att arbetet kring andraspråkselever är i behov av att utvecklas. Dessa elever hamnar efter och uppnår inte målen skolan ställer för att få betyg. Ett steg i att skapa en bättre skolgång för invandrare är därför att ordna med studiehandledning på modersmål. Detta ligger i skolans uppdrag sedan 2011. Mina intervjuer med tre studiehandledare som arbetar på språkinträdning bekräftar att nyanlända har svårt att följa ämnesundervisningen om de inte får stöd av sitt modersmål i starten av sin skolgång. När de sedan lär sig behärska målspråket, i detta fall svenska, så kan studiehandledarna kliva åt sidan och eleverna klarar sig för det mesta bra på egen hand.

Skolverket (2015) beskriver ett antal faktorer som är viktiga för att organisera en framgångsrik studiehandledning på modersmål. De faktorerna är bland annat att skolan har kompetens om flerspråkighet, insatserna anpassas efter elevernas behov, att studiehandledaren samverkar med ämnesläraren och att undervisningen ges växelvis på elevens modersmål och på svenska. Dessa faktorer ligger i linje med det sociokulturella synsättet där tanken är att vi lär i samspel med andra och stötts av de som har ett mer utvecklat språk. Informanterna till denna studie beskriver dock en verklighet som inte ser ut riktigt så. Flera av faktorerna saknas på den skola de arbetar. Informanterna berättar att de sällan eller nästan aldrig får en planering för hur dagens eller veckans arbete ser ut. Det allra vanligaste är att de bara är med på lektionerna och förväntas göra ett bra arbete genom improvisation. Informanterna önskar att de fick vara mer delaktiga. De saknar även en röd tråd i sitt arbete och menar att ämneslärarna förväntar sig olika saker av dem. Det påverkar deras arbete negativt. Önskvärt vore om lärarna samarbetade och satte upp riktlinjer över vad de vill ha hjälp med säger informanterna. De menar att det då skulle bli mindre rörigt och eleverna kan få bättre stöttning av studiehandledarna.

Min reflektion är att om studiehandledare och ämneslärare skulle samarbeta och diskutera på ett bättre sätt så skulle studiehandledarens interkulturella kunskaper komma fram och detta skulle kunna gynna ämneslärarens synsätt och undervisning. Flera forskare (Lorentz (2009), Stier (2009), Boukaz & Taha (2014)) påpekar att det interkulturella synsättet är viktigt att besitta när man arbetar på en skola med flerspråkiga elever. Att vara öppen, nyfiken och intresserad av andra kulturer och identiteter för att bygga upp en bra undervisning för samtliga elever är oerhört viktigt. Alla elever ska känna sig betydelsefulla på en skola, det gynnar språkutvecklingen.

Enligt Skolverket (2015) kan studiehandledning ordnas på tre sätt. Antingen före, under eller efter en lektion. De studiehandledare jag har intervjuat arbetar nästan uteslutande med studiehandledning under lektionstid. Det innebär att den grundläggande diskussionen där studiehandledaren går igenom centrala begrepp och lägger en grund för eleverna finns inte på den här skolan. Det finns inte heller en avslutande genomgång och en repetition för att säkerställa att eleverna har fått med sig det de ska från undervisningen. Min uppfattning är att det beror på att det inte finns ett inarbetat samarbete mellan ämnesläraren och studiehandledaren. Jag tror också att en anledning är att det inte finns ordentligt med tid för studiehandledarna att ge eleverna. Samtliga informanter beskriver att de har stressfylld vardag med få raster eftersom lektionerna de ska vara med på avlöser varandra. Detta gör att det inte finns tid att spendera med eleverna före eller efter lektionstid. För att lösa det problemet så behöver det ske en omstrukturering i schemat och studiehandledarnas tid behöver diskuteras och prioriteras på en högre nivå.

Nihad Bunar (2015) anser att de invandrade ungdomarna är en heterogen grupp så för att undervisningen ska bli den bästa möjliga måste den planeras för varje enskild elev. Även det sociokulturella perspektivet beskriver att det är viktigt att varje enskild elev blir sedd och får den hjälp som den behöver för att förstå och utvecklas. Utifrån mina informanternas utsagor så ser dock inte deras arbetsdag ut så. De vittnar istället om dagar fyllda av lektioner och någon tid för planering av dessa finns inte alls, inte heller finns det tid för att stanna upp och se varje enskild individ. Än mindre finns det tid för eftertanke och summering. Studiehandledarna önskar att de kunde ha mer planering tillsammans med lärarna både för att förbättra elevernas situation, men givetvis även sin egen. Även denna aspekt vittnar om att studiehandledarna behöver mer tid som inte är schemalagd och den tid som de är ute på lektioner behöver struktureras om för att lösgöra mer tid till enskilda elever.

Att synliggöra den språkliga mångfalden och elevernas etnicitet är viktigt menar även Jim Cummins (2000). Informanterna till denna studie beskriver dock att lärarna inte hinner med att se alla sina elever

utan här fyller informanterna en betydelsefull roll. De samtalar med eleverna och ser deras kulturella bakgrunder med positiva ögon. En central del i studiehandledarnas uppdrag anser jag. Att lyfta fram och se eleverna för vilka de är ger dem den självkänsla de såväl behöver för att ta in och lära sig ett nytt språk. Gunilla Ladberg (2003) förstärker mina tankar då hon påstår att låta eleverna gömma undan sitt modersmål försvårar inlärningsprocessen för det nya språket. Den tanken verkar även rektorn på informanternas skola ha. Hon uppmuntrar till interaktion på elevernas modersmål.

I styrdokumentet finns information om studiehandledning på modersmål som jag anser att all personal som arbetar på en skola med flerspråkiga elever behöver veta och även vara intresserade av. De tillfrågade informanterna visste inte alls vad styrdokumentet säger om studiehandledning, än mindre hade de koll på kunskapsmålen i respektive ämne. Frågan är vems ansvaret är? Ligger det på studiehandledarna själva? Är det ämneslärarnas uppgift att delge detta? Eller ligger det möjligen på ledningen? Informanterna berättar att rektor brukar ge dem viktiga artiklar eller dylikt att läsa, sådant som är aktuellt och diskuteras för stunden. Jag anser att det är viktigt att de tar del av och sätter sig in i styrdokumentet. Det är trots allt dessa undervisningen ska byggas på vare sig man arbetar som ämneslärare eller studiehandledare på modersmål.

Samtliga informanter beskriver att de känner sig betydelsefulla och att de har ett viktigt arbete. De är väl medvetna om att de inte ska hjälpa eleverna med att enbart översätta lärobokstexter för att eleverna snabbt ska kunna gå vidare. Eleverna behöver förstå innehållet och lära sig centrala begrepp. Framförallt en av informanterna har uppfattat att undervisningen i Sverige ser ut på ett annat sätt än den gör i deras hemländer. Hon beskriver att det är bättre i Sverige och menar att eleverna behåller sin kunskap.

Enligt Skolverket (2015) är det viktigt att en studiehandledare är språkligt medvetna och känner till skillnader och likheter i modersmålet och det svenska språket. Det är betydelsefullt för att de ska kunna ge den stöttning de nyanlända behöver för att utvecklas språkligt. Två av de tre informanterna i studien beskriver att de gärna vill ha mer kompetensutbildning för att kunna stötta eleverna på bästa sätt. Med endast sfi-utbildning i bagaget kan jag förstå att de vill ha mer kunskap i och om det svenska språket. Mer kompetens skulle göra det enklare för studiehandledarna att arbeta efter Vygotskys tankar kring den proximala utvecklingszonen. Att förklara nya strukturer för eleverna när man inte har ordentlig kunskap själv är svårt. Även här krävs det att ämnesläraren och studiehandledaren samarbetar.

Avslutningsvis vill jag påstå att tid är det som studiehandledarna behöver mer av. Viljan och ambitionen till att stötta och hjälpa de elever som behöver finns, men inte tiden. De känner även att de saknar den kunskap som krävs, både den pedagogiska men också de rent ämnesmässiga. Att förvärva dessa kunskaper menar de att det inte heller finns tid till. Studiehandledarna berättar vidare att de inte vet vad som står i styrdokumentet, även detta handlar om den begränsade tid de har på dagarna. Att lösgöra mer tid till studiehandledarna på modersmål för att de ska kunna inhämta den kunskap de behöver, och faktiskt förväntas ha, skulle leda till en mer framgångsrik studiehandledning på modersmål anser jag. Studiehandledarna skulle också vinna på att kommunicera med lärarna. De är väl medvetna om att de behöver samspeja med lärarna för att förbättra både sin och elevernas situation. Dock saknas tiden även till detta.

Att dessa studiehandledare älskar sitt jobb och brinner för sina elever råder det dock inga tvivel på och det räcker i det här fallet långt, de vet hur viktiga de är för eleverna.

6.2 Metoddiskussion

I den här kvalitativa intervjustudien har endast tre studiehandledare fått komma till tals. Det betyder att deras svar inte kan representera alla studiehandledares åsikter runtom i Sverige. Några generaliseringar bör därför inte göras baserade på denna studie. Önskvärt hade varit att fler intervjuer gjorts och därigenom kunna säkerställa tolkningarna som gjorts på datan. En oberoende person hade kunnat läsa och tolka transkriberingarna för att se om de hade kunnat utläsas på annat sätt.

Informanterna fick inte intervjufrågorna i förväg och det kan ha påverkat svaren negativt. Hade de fått se frågorna innan själva intervjutillfället hade de möjligen kunnat lämna mer eftertänksamma svar.

Studiehandledarna är kollegor, det kan ha påverkat svaren som gavs om de diskuterat frågorna sinsemellan. Min utbildning, ålder samt kön kan också ha påverkat informanterna och de svar de gav.

6.3 Framtida forskning

Intervjupersonerna i denna studie har varit studiehandledare på modersmål. Det skulle vara intressant att fördjupa sig i studiehandledning på modersmål genom att utföra intervjuer med elever som får studiehandledning på modersmål och likaså med skolpersonal för att få ett utökad material och på sätt få en mer balanserad bild av studiehandledning på modersmål i skolan. Det vore också intressant att genomföra en deltagande observation genom att tillbringa tid ute i skolans verksamhet för att se vad de skulle ge för resultat.

Litteraturlista

- Abrahamsson, N. 2009. *Andraspråksinläring*. Lund: Studentlitteratur
- Bergendoff, I. (2014) Nyanlända elever i Sverige. I: G. Kästen-Ebeling och T. Otterup (red), *En bra början – mottagande och introduktion av nyanlända elever*. Lund: Studentlitteratur
- Boukaz, L. & Taha, R. (2014). Det är deras dröm – inte min! Om en tonårings kamp i en mångkulturell miljö. I G. Kästen-Ebeling och T. Otterup (red), *En bra början – mottagande och introduktion av nyanlända elever*. Lund: Studentlitteratur
- Bunar, N. (2010). *Nyanlända och lärande – en forskningsöversikt om nyanlända elever i skolan*. Vetenskapsrådet (6:2010)
- Bunar, N. (2015). *Nyanlända och lärande – mottagande och inkludering*. Stockholm: Natur & Kultur
- Cerú, E. (red.) (1993). *Svenska som andraspråk: lärobok. 2, Mera om språket och inläringen*. Stockholm: Natur & kultur
- Cummins, J. (2000). Andraspråksundervisning för skolframgång - en modell för utveckling av skolans språkpolicy. I K. Naucclér (red.), *Symposium 2000: ett andraspråksperspektiv på lärande*. Stockholm: Sigma
- Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning (2002). HSFR Stockholm: Vetenskapsrådet
- Garcia, O. (2009). *Bilingual education in the 21st century: A global perspective*. Wiley-Blackwell
- Gibbons, P. (2013). *Stärk språket, stärk lärandet: språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt för och med andraspråkselever i klassrummet*. Stockholm: Hallgren & Fallgren
- Hyltenstam, K. (2007). Modersmål och svenska som andraspråk. I: Myndigheten för skolutveckling. *Att läsa och skriva. Forskning och beprövad erfarenhet*. Stockholm: Liber
- Johansson, B. & Sandell Ring, A. (2010). *Låt språket bära. Genrepedagogik i praktiken*. 1 uppl. Stockholm: Hallgren & Fallgren
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3. [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur
- Kästen Ebeling, Gilda & Otterup, Tore (red.) (2014). *En bra början: mottagande och introduktion av nyanlända elever*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Lindgren, S. (2014). Kvalitativ analys i Hjerm, Mikael, Lindgren, Simon & Nilsson, Marco (2014). *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*. 2., [utök. och uppdaterade] uppl. Malmö: Gleerups
- Ladberg, G. (2003). *Tvåspråkighet och flerspråkighet i familj, skola och samhälle – Barn med flera språk*. Stockholm: Liber
- Lorentz, H. (2009). *Skolan som mångkulturell arbetsplats - Att tillämpa interkulturell pedagogik*. Lund: Studentlitteratur
- Norrby, C. (2014). *Samtalsanalys – så gör vi när vi pratar med varandra*. Lund: Studentlitteratur

- Otterup, T. (2014). *En bra början – mottagande och introduktion av nyanlända*. Lund: Studentlitteratur
- Reath-Warren, A. (2017). *Developing multilingual literacies in Sweden and Australia. Opportunites and challanges in mother tongue instruction and multilingual study guidance in Sweden and community language education in Australia*. Stockholm. Stockholm University. Tillgänglig: <http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:1116085/FULLTEXT01.pdf>
- Skolverket (2002). *Flera språk - fler möjligheter: utveckling av modersmålsstödet och modersmålsundervisningen: rapport till regeringen 15 maj 2002*. Stockholm: Statens skolverk
- Skolverket (2008). *Med annat modersmål – elever i grundskolan och skolans verksamhet*
- Skolverket (2011). *Kursplanen för modersmål i grundskolan 2011*
- Skolverket (2011). *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011*
- Skolverket (2015). *Studiehandledning på modersmål – att stödja kunskapsutvecklingen hos flerspråkiga elever*.
- Stier, J. (2009). *Kulturmöten – En introduktion av interkulturella studier*. Lund: Studentlitteratur
- Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap - vägledning för litteraturbaserade examensarbeten*. Lund: Studentlitteratur
- Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken – ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma
- Vygotsky, L. (2001). *Tänkande och språk*. Daidalos
- Wedin, Å. (2017) *Språkande i förskolan och grundskolans tidigare år*. Lund: Studentlitteratur
- Witt-Brattström, E. (16/4 2016) Tillgänglig: <https://www.dn.se/kultur-noje/vem-ager-svenskan/>

Bilaga 1

Intervjufrågor

Allmän bakgrundsinformation (kön, ålder, utbildning, yrke och tidigare erfarenhet)

- Vilka elevgrupper arbetar du med?
- Hur många år har du arbetat som studiehandledare?
- Beskriv en dag på jobbet utifrån din yrkesroll som studiehandledare.
- Känner du dig uppskattad av dina kollegor och elever?
- Har du fått någon utbildningskompetens av skolan vad gäller din yrkesroll? Har du tidigare erfarenhet eller utbildning?
- Vem bestämmer var du ska vara och med vilka elever?
- Hur ser du på din roll som studiehandledare? Känner du dig betydelsefull?
- Anser du att de elever du arbetar med skulle nå kunskapskraven utan dig?
- Vet du vad det står i styrdokumentet gällande studiehandledning på modersmål? Kan du beskriva vad du vet?
- Hur planerar du din undervisning med andra lärare?
- Hur följer du upp ditt studiehandledningsarbete för att ta reda på vad eleverna har lärt?

Bilaga 2

Blankett för medgivande

Deltagande i undersökning

Med den här blanketten ber jag dig om ett medgivande. Medgivandet innebär att du vill delta i materialinsamlingen av min undersökning som ingår i ett vetenskapligt arbete om studiehandledares jobb. Undersökningen ska leda fram till en kandidatuppsats inom ämneslärutbildningen vid Högskolan i Dalarna. Materialinsamlingen kommer att pågå under december 2017. Jag kommer att använda mig av tematisk intervjuguide med frågor som jag förväntar dig att besvara. Intervjun kommer att spelas in och användas inom ramen för denna studie.

Min intervju med dig kommer att vara konfidentiell information, dvs. jag kommer inte att sprida information om dig eller andra personer som intervjun kommer att beröra. Alla deltagare i min studie kommer att vara anonyma: inga namn på skola eller deltagare får förekomma.

/Jessica Abenius

Medgivande

Härmed ger jag mitt medgivande till att delta i materialinsamlingen inom undersökningen.

..... den / 2017

(Ort och datum)

.....

(Underskrift av deltagare)

.....

(Namnförtydligande)

Bilaga 3

Informationsbrev till informanterna

Studiehandledning på modersmål ur studiehandledares egna perspektiv

Den här uppsatsen avser att skapa förståelse om studiehandledning på modersmål utifrån studiehandledares egna perspektiv samt utifrån innehållet i styrdokument. Du tillfrågas härmed om deltagande i denna undersökning.

Studiens frågeställningar är:

- 2 Hur beskrivs syftet med studiehandledning på modersmål i styrdokument? Hur uttrycks syftet med uppdraget av studiehandledarna själva.
- 3 Hur beskrivs studiehandledning på modersmål av studiehandledarna själva? Hur ser de på sin yrkesroll?

Det är en kvalitativ undersökning och datainsamlingen sker via intervjuer med informanter som arbetar som studiehandledare på modersmål på en gymnasieskola.

I urvalet av informanter är det olika faktorer som har tagits i beaktande. Då uppsatsens tid, omfång och resurser är begränsat har jag valt att intervjua tre studiehandledare. Syftet med intervjuerna är att få svar på hur informanterna upplever sin yrkesroll, hur beskriver de studiehandledning på modersmål och hur uttrycker de syftet med sitt uppdrag som studiehandledare.

Intervjuerna beräknas ta cirka 60 minuter. Jag kommer att utgå ifrån ett antal frågor men hoppas att de inte ska begränsa utan snarare berika och leda samtalet i rätt riktning. Materialet kommer att spelas in och ljudfilen kommer finnas tillgänglig om informanten vill ta del av den. Informanten kommer även få tillgång till uppsatsen.

Ditt deltagande i undersökningen är helt frivillig och du kan när som helst avbryta din medverkan. Undersökningen kommer att presenteras i form av en uppsats vid Högskolan Dalarna. Undersökningen är forskningsetiskt granskad av Forskningsetiska nämnden vid Högskolan Dalarna.

Ytterligare upplysningar lämnas av nedanstående ansvariga:

Student: Jessica Abenius, e-post: jessica.abenius@outlook.com, telefonnummer: 070-2627301

Handledare: Sofia Lindén, Dalarnas högskola, e-post: nsa@du.se, telefonnummer: